

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Розглянуто теоретичні засади та основні підходи до забезпечення фінансової стійкості банківської системи, а також проаналізовано фактори, які впливають на рівень фінансової стійкості банківських установ.

Аннотация. Рассмотрены теоретические основы и основные подходы к обеспечению финансовой устойчивости банковской системы, а также проанализированы факторы, влияющие на уровень финансовой устойчивости банковских учреждений.

Annotation. The article deals with the theoretical framework and main approaches to ensuring the financial stability of the banking system, and analyzes the factors that affect the level of financial stability of banks.

Ключові слова: стійкість, фінансова стійкість, фінансова стійкість банку, фінансова стійкість банківської системи, надійність.

Від стану фінансової стійкості банків значною мірою залежить спроможність банківської системи здійснювати свою діяльність, її місце і роль у процесах економічних перетворень. Фінансова стійкість є не лише основою стабільної банківської системи, а й важливою економічною категорією, оскільки відсутність або низький рівень фінансової стійкості будь-якого суб'єкта господарювання, в тому числі і комерційного банку, веде до його неплатоспроможності й, у кінцевому результаті – до банкрутства. На відміну від проблеми забезпечення фінансової стійкості промислових підприємств, проблема забезпечення фінансової стійкості та надійності банківських установ має свої особливості, які проявляються в джерелах формування їхніх фінансових ресурсів, структурі активів, оцінці результатів діяльності тощо.

Проблемам забезпечення фінансової стійкості банків присвячено праці багатьох провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: О. Барановського, В. Вовка, Н. Водоп'янової, В. Коваленко, Н. Шелудько та ін. Проте проведені дослідження не можуть повністю задовольнити потреби теорії і практики щодо забезпечення фінансової стійкості банківських установ.

Мета статті – обґрунтування значення фінансової стійкості комерційного банку та підходів до забезпечення фінансової стійкості комерційного банку.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки спостерігається посилення фінансової нестабільності, яка охоплює не лише національні економіки, а й поширюється у регіональному і світовому масштабі та має як циклічний, так і епізодичний характер. Зазначена тенденція підсилюється відкритістю економік у цілому та банківських систем зокрема внаслідок лібералізації міжнародної торгівлі фінансовими послугами. Це вимагає використання нових концепцій, методологічних та методичних підходів до вивчення методів оцінювання та умов забезпечення фінансової стійкості національної банківської системи.

У наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених, нормативних актах України з питань забезпечення стійкості банківської системи визначено підхід, відповідно до якого стійкість усієї банківської системи детермінується як сукупність показників стійкості окремих банків другого рівня. Своєчасне виявлення проблемного банку є важливим завданням центрального банку кожної країни, адже банкрутство банківської установи, особливо якщо вона є системною, може викликати ланцюгову реакцію в банківській системі в цілому [1].

Фінансова стійкість банку – це динамічна інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно (з максимальною ефективністю та мінімальним ризиком) виконувати функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища [2].

Стійкість є макроекономічною характеристикою всієї банківської системи та окремого банку як складового елемента даної системи. В економічній літературі існують різні підходи до забезпечення фінансової стійкості банківської системи, які можна розглядати як на мікрорівні через забезпечення фінансової стійкості банку, так і на макрорівні через забезпечення фінансової стійкості банківської системи. Усі визначення можна узагальнити в рамках двох підходів.

Перший підхід заснований на забезпеченні фінансової стійкості банківської системи на макрорівні. Прихильники першого підходу під фінансовою стійкістю банківської системи розуміють здатність системи трансформувати банківські ресурси та з максимальною ефективністю й мінімальним ризиком виконувати свої функції, витримуючи вплив зовнішніх і внутрішніх факторів.

Прихильники другого підходу розглядають забезпечення фінансової стійкості банківської системи на мікрорівні через підтримку фінансової стійкості банку як складової банківської системи. Фінансову стійкість банку визначають як одну з характеристик відповідності структури джерел фінансування структурі активів та оцінюють за допомогою показників фінансового стану, серед яких показники фінансової стабільності, надійності, стійкості, ділової активності, ліквідності та ефективності управління [3].

Тобто в економічній літературі домінує підхід до забезпечення фінансової стійкості банківської системи на

Однією з найважливіших характеристик, за якою можна робити висновок про фінансову стійкість окремого комерційного банку, є рівень його капіталізації. Саме достатній обсяг власного капіталу (як грошові кошти, так і виражене у грошовій формі ліквідне майно) забезпечують економічну самостійність, прибуткову діяльність на ринку банківських послуг, що в кінцевому підсумку позитивно позначається на фінансовій стійкості комерційного банку. Хоча власний капітал банку й займає незначну частку в загальній сукупності ресурсів банку, проте відіграє визначальну роль у процесі його діяльності.

Достатність капіталу є одним з найбільш важливих критеріїв, що застосовується під час оцінки фінансової стійкості будь-якого комерційного банку. Як зазначають Е. Рід, Р. Коттер, достатність капіталу – це "здатність банку компенсувати втрати та попереджати банкрутство..." [4, с. 187]. З даного визначення випливає, що саме достатній обсяг капіталу дає змогу банку функціонувати незалежно від певних збитків.

Визначальна роль власного капіталу в процесі діяльності банку та у підтримці його фінансової стійкості обумовлена значною мірою значенням його базових функцій: захисної, оперативної та регулюючої [5]. Зміст даних функцій підтверджує те, що власний капітал – основа комерційної діяльності банку, він забезпечує його самостійність і гарантує фінансову стійкість.

Захисна функція забезпечує захист інтересів вкладників, зменшує рівень ризику акціонерів банку. Дана функція створює можливість оплати компенсації вкладникам на випадок ліквідації банку; дає змогу банку зберігати свою платоспроможність за рахунок створених резервів для покриття збитків, що можуть виникнути у разі кредитних, процентних ризиків. Резервний фонд банку формується із чистого прибутку, його розмір повинен становити не менше 25 % регулятивного капіталу [6]. Оперативна функція власного капіталу передбачає можливість банку розпочати свою діяльність, забезпечуючи здатність до купівлі чи оренди основних засобів, обладнання, запровадження банківських технологій та ін. Регулююча функція пов'язана з тим, що через фіксацію величини власного капіталу органи банківського регулювання мають можливість впливати та здійснювати контроль за діяльністю комерційних банків.

Перелічені функції та значення власного капіталу щодо контролю за діяльністю комерційних банків зумовили необхідність виникнення показника, який би під час використання його на практиці свідчив про надійність банківського інституту. Цей показник повинен відображати адекватність, достатність капіталу умовам діяльності та структурі операцій конкретного банку. Слід зазначити, що чітко визначити необхідний обсяг власного капіталу, який повинен бути у розпорядженні банку, важко, проте він повинен бути достатнім для виконання розглянутих функцій.

Національний банк України встановлює обов'язкові вимоги щодо мінімального розміру регулятивного капіталу, яких мають дотримуватися комерційні банки. Зокрема, станом на кінець липня 2011 р. були встановлені вимоги до мінімального регулятивного капіталу (Н1) банків, розмір якого має становити 120 млн грн. Варто зазначити, що 40 % усього статутного капіталу та 52 % власного капіталу сконцентровано у 10 найбільших банках України, а саме: "ПриватБанку", "Ощадбанку", "Укресімбанку", "Дельта Банку", "Райффайзен Банку "Аваль", "Укрсоцбанку", "Промінвестбанку", "Сбербанку Росії", "ПУМБ", "Альфа-банку". У той же час у Німеччині найбільшим банкам належить лише 21,5 % сукупного капіталу банківської системи [7].

Окрім цього, за допомогою власного капіталу банки можуть нейтралізувати збитки, зберігаючи платоспроможність, а також залучити додаткові ресурси для підтримки ліквідності. Достатність капіталу або капітальна адекватність обсягу здійснюваних операцій – важливий індикатор фінансової стійкості комерційного банку.

На фінансову стійкість банківської системи впливає безліч факторів, які залежно від якісних характеристик їх впливу мають як позитивне, так і негативне значення. Вони поділяються на фактори-стимулятори та фактори-дестимулятори. До стимуляторів відносяться фактори, високі значення яких бажані з економічної точки зору й свідчать про сприятливі умови для підвищення рівня конкурентоспроможності банку. До дестимуляторів належать фактори із протилежними якостями. Однак унаслідок орієнтації банків на обслуговування певних цільових сегментів ринку банківських послуг, одні й ті самі фактори можуть виступати як стимуляторами, так і дестимуляторами. Виокремлення серед факторів стимуляторів і дестимуляторів, а також їх якісна оцінка, є невід'ємними складовими забезпечення стійкості банківської системи [3].

Таким чином, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки досить актуальним є забезпечення фінансової стійкості банківської системи. Фінансова стійкість як основний елемент стабільності банку відповідає такому стану розподілу та використання фінансових ресурсів, який забезпечує розвиток банку на підставі зростання норми нагромадження та раціоналізації структури капіталу у процесі збереження платоспроможності в умовах допустимого рівня ризику. Так, в економічній літературі домінує підхід до забезпечення фінансової стійкості банківської системи на основі її підтримання в окремих банках, що свідчить про доцільність забезпечувати ефективне управління, достовірну оцінку та об'єктивний аналіз показників фінансової стійкості банку, що сприятиме реалізації стратегічних і тактичних фінансових цілей банку та належному рівню фінансової стійкості комерційного банку.

Наук. керієн. Сабліна Н. В.

Література: 1. Набок Р. Аспекти, що можуть призвести до виникнення проблемного банку / Р. Набок // Вісник НБУ. – 2007. – № 8. – С. 46–50. 2. Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків : навч. посібн. / О. В. Васюренко, К. О. Волохата. – К. : Знання, 2006. – 463 с. 3. Вовк В. Я. Забезпечення фінансової стійкості банківської системи в умовах кризи / В. Я. Вовк, Ю. В. Дмитрик // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 2. – С. 41–44. 4. Коммерческие банки / Э. Рид, Р. Коттер, Э. Гилл и др. – М. : Прогресс, 1983. – 501 с. 5. Коваленко В. В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія / В. В. Коваленко. – Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. – 228 с. 6. Про банки та банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>. – Назва з екрану. 7. Національний Банк України. Офіційне Інтернет-представництво. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>. – Назва з екрану.

